

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียนที่เรียนด้วยเพลงพื้นบ้านอีสานได้กับเพลงไทยสมัยนิยม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. สารสำคัญของดนตรีและเพลง

1.1 ความหมายและความสำคัญของดนตรี

1.2 สารสำคัญของเพลง

ประเภทของเพลง

เพลงพื้นบ้านอีสานใต้

เพลงไทยสมัยนิยม

2. หลักการสอนดนตรี

3. การสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

3.1 หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดนตรีในระดับประถมศึกษา

3.2 การจัดกิจกรรมการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

3.3 การใช้เพลงประกอบการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

4. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของดนตรี

ดนตรีคือสภาวะวิชาแขนงหนึ่งทางศิลปะที่มีโครงสร้างเนื้อหาเฉพาะ โดยลักษณะของ สาระดนตรีเป็นโสตศิลป์ (Aural art) และศิลปะการแสดง (Performing art) (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2534 ก) การถ่ายทอดดนตรี เพื่อแสดงความรู้สึกไปยังผู้ฟังทำได้โดยใช้เสียงเป็นสื่อซึ่งต้องอาศัย การรับรู้ทางหู ดังนั้นความไพเราะของดนตรีจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราได้ยินเสียงดนตรี (สุกรี เจริญสุข, 2532) เสียงดนตรีมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อมนุษย์เราอย่างยิ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2534 ข), อรวรรณ บรรจงศิลป์ และอาภรณ์ มนตรีศาสตร์ (2527) ได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของดนตรีสอดคล้องกันว่า ดนตรี มีผลต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและบุคลิกภาพ เพราะดนตรีเป็น กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ช่วยให้กล้ามเนื้อสัมพันธ์กัน ช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกเพื่อตอบสนองอารมณ์ของตน มีการทำงานร่วมกัน เป็นวิชาที่ต้องใช้ ทั้งความรู้และทักษะมีความคิดสร้างสรรค์ และยังทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก ในทางที่ดีอีกด้วย นอกจากนี้ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2534 ข) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ดนตรียัง ช่วยพัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล ช่วยให้รู้จักและเข้าถึงความรู้สึกความสามารถของ ตนเอง เข้าใจเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมของตนด้วย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ดนตรีช่วยให้มีพัฒนา การทางด้านสุนทรีย์ ซึ่งจะนำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรีต่อไป

ดนตรีเป็นภาษาหนึ่งที่สามารถสื่อความหมายที่ภาษาพูดไม่สามารถแสดงออกได้ (โกวิท ชันฉศิริ, 2520) อิทธิพลของท่วงทำนอง เสียงดนตรี แม้เพียงทำนองเดียวก็ยัง ส่งผลสะท้อนไปช่วยกล่อมเกลาลงจิตใจให้เยาวชนมีความรักในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและเพื่อน มนุษย์ (พิชัย ปรัชญานุสรณ์, 2529) โดยทั่วไป ดนตรีมีคุณมากกว่าโทษ เป็นเครื่องบำรุง ขวัญ บำรุงจิตใจ เป็นยารักษาโรคทั้งทางกายและทางจิต เป็นเพื่อนยามทุกข์ ยามเหงา ช่วยให้เกิดความสามัคคี ความรัก (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529) ในด้านการศึกษา ดนตรี เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในโรงเรียนควรมีการประมวลความรู้ทั้งปวง ให้ประสานกันโดยใช้ดนตรี เช่น การร้องเพลงประกอบการเรียนวิชาหนึ่ง ทำให้นักเรียนได้ ความรู้ ตั้งแต่เนื้อร้อง ทำนองเพลง ความรู้จากเนื้อหาในบทเพลง ซึ่งสามารถโยงและ ต่อเนื่องให้สัมพันธ์กับวิชาได้ไม่มีที่สิ้นสุด (สายสุรี จุติกุล, 2518)

วงการศึกษในปัจจุบันเห็นว่า ดนตรีเป็นวิชาที่มีความสำคัญ จึงได้มีการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการนำดนตรีไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อย่างได้ผล ดังผลงานวิจัยของ เลิศ อานันทนะ (2518) ซึ่งสอดคล้องกับ ผลทาน ศรีณรงค์ (2528) พบว่า ดนตรีมีผลต่อการ เขียนสร้างสรรค์ของนักเรียนและช่วยกระตุ้นให้เด็กมีการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ ในการ นำดนตรีไปใช้ประกอบการสอนวิทยาศาสตร์ดังผลงานวิจัยของ ไตรรงค์ เจริญกิจ (2522) และผลงานวิจัยของสก๊อต (Scott, 1975) ที่นำดนตรีไปประกอบการสอนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า การใช้ดนตรีประกอบการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้ดนตรี ประกอบ นอกจากนี้ผลงานวิจัยของเซโบล (Seybold, 1975) พบว่า ดนตรีช่วยสร้าง บรรยากาศในการเรียน เป็นเครื่องมือสำหรับการสอนมนโฑทัศน์ทางภาษาแก่นักเรียนที่พูดช้า และจูงใจให้พูดได้คล่องแคล่วขึ้น การนำดนตรีมาใช้ในทางการแพทย์ บำเพ็ญจิต แสงชาติ (2528) ได้ทำการศึกษาและผลการวิจัยพบว่า ดนตรีสามารถลดความเจ็บปวด ลดจำนวน ครั้งของการใช้ยาระงับปวดได้ ทำให้ผู้ป่วยมีพัฒนาการดีขึ้นและผลงานวิจัยของ ริชแมน (Richman, 1976) พบว่า ดนตรีที่มีลีลาปกติสามารถช่วยปรับปรุงการทำงานของผู้ที่มิลักษณะ เฉื่อยช้าได้เป็นอย่างมาก

จะเห็นได้ว่า ดนตรินั้นมีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาคือ ช่วยให้นักเรียน ได้มีความรู้ ความเข้าใจดีขึ้น ซึ่งสามารถนำมาใช้ในทฤษฎีได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีผลต่อ การทำงาน พัฒนาด้านสุขภาพกายและจิตอีกด้วย

สาระสำคัญของเพลง

บทเพลงเป็นสิ่งสำคัญมากสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนดนตรีเข้าใจดนตรีมากขึ้น เนื่องจากการศึกษาบทเพลงในแต่ละยุคแต่ละสมัยหรือบทเพลงประเภทต่าง ๆ ทำให้เห็นความ แตกต่างของบทเพลงแต่ละยุคแต่ละประเภท ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจองค์ประกอบ ของดนตรีมากขึ้น (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2534 ก) สุกฤษี เจริญสุข (2532) กล่าวว่า ลักษณะ และลีลาของเพลง เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของเพลงนั้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ฟัง ตามความต้องการของผู้ประพันธ์ เพลงและยังขึ้นอยู่กับนักดนตรีผู้บรรเลงเพลงด้วย

ประเภทของเพลง

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไทยเรามีเพลงประเภทต่าง ๆ หลายประเภท ที่สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งฉรุภรณ์ สุทธจิตต์ (2534 ก) ได้แบ่งประเภทของเพลงไว้ 3 ประเภทคือ เพลงพื้นบ้าน เพลงศิลปะ และเพลงยอดนิยม ส่วน The World Book Encyclopaedia (1967) ได้แบ่งประเภทของเพลงเป็น 2 ประเภทคือ เพลงพื้นเมือง และเพลงร่วมสมัย ในการวิจัยนี้จะขอกล่าวถึงเพลง 2 ประเภทคือ เพลงพื้นบ้านอีสานใต้ และเพลงไทยสมัยนิยม

เพลงพื้นบ้านอีสานใต้

เพลงพื้นบ้านหมายถึง เพลงประเภทชาวบ้านซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากการเล่าขานสืบทอดกันมา มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ โดยคนหรือกลุ่มคนในชุมชนซึ่งเป็นผู้กำหนดรูปแบบของดนตรีของคนด้วย (Stanley Sadie, 1980) ฉรุภรณ์ สุทธจิตต์ (2531 ก) ได้อธิบายลักษณะของเพลงพื้นบ้านว่า เป็นดนตรีที่มีมาแต่ดั้งเดิมในกลุ่มสังคมทุกกลุ่มทั่วโลก ซึ่งมักจะมีการร้องประกอบการแสดงเป็นส่วนมาก บทเพลงต่าง ๆ และวิธีร้องได้รับการถ่ายทอดโดยการสั่งสอนกันต่อ ๆ มาด้วยวาจาเป็นบทเพลงที่ใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ มีรูปแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ลักษณะของทำนองและจังหวะเป็นไปตามลักษณะของกิจกรรม ศิลปะการร้องเพลงมักจะเป็นไปตามธรรมชาติ และเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น ทุกภาคของไทย มีเพลงพื้นบ้านในลักษณะที่เป็นเพลงปฏิพากย์ (Dialogue Songs) คือเพลงที่ชายหญิงใช้ร้องโต้ตอบกัน (สุกัญญา สุจฉายา, ม.ป.ป) ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ในด้านภาษาทำนอง เนื้อหา เครื่องดนตรี การร่ายรำ การแต่งกาย และโอกาสที่ร้อง (ภูมิจิต เรื่องเศษ, 2529) ในเขตภาคอีสานใต้ก็มีเพลงพื้นบ้านหลายประเภท เช่น เจริญ มโหรีอีสานใต้ ลิเกเขมร โดยเฉพาะเพลงกันตรึมเป็นเพลงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน

การแสดงการเล่นกันตรึม

กันตรึมหรือ โจ๊ะกันตรึม เป็นการเล่นเพลงพื้นบ้านของคนเขมรในเขตอีสานใต้ บริเวณชุมชนที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาถิ่น ในจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ เพลงกันตรึมเผยแพร่เป็นที่รู้จักกันดีและมีผู้นิยมฟังมาก ในช่วงระยะเวลา 10-15 ปี ที่ผ่านมา

วิวัฒนาการเพลงกันตรึมมีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ด้านท่วงทำนอง วิธีการแสดง ตลอดจนการขับร้องและเนื้อร้องมากมายประมาณ 100 กว่าทำนอง ซึ่งวิวัฒนาการของเพลงกันตรึมอาจพิจารณาได้จากการได้รับอิทธิพล เพลงปักษ์พายัพของเขมรในประเทศกัมพูชา วิวัฒนาการจากการใช้กลอง (สกลหรือสโกล) ที่บรรเลงประกอบความเชื่อทางไสยศาสตร์ การเล่นเบริน เจริญต่าง ๆ หรือวิวัฒนาการจากการเล่นมโหรีแสร์ย (ภูมิจิต เรื่อง เศษ, 2529) เพลงกันตรึมนิยมเล่นในโอกาสทั่ว ๆ ไป ทั้งที่เป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล ซึ่งสงบ บุญคล้าย (2529) ได้แบ่งโอกาสการเล่นเพลงกันตรึมตามจุดมุ่งหมายของการเล่นไว้ดังนี้

1. เล่นตามความเชื่อถือของคนในท้องถิ่น เช่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ได้แก่ การโจลมะม็อด บ็องบ็อด เป็นการทรงเจ้าเข้าผี
2. เล่นเพื่อการเฉลิมฉลอง เกี่ยวกับงานมงคลต่าง ๆ เช่น ทำบุญบ้าน บวชนาค โคนจุก บุญฉลองอัฐิ และบุญกุสิน
3. เล่นเพื่อเฉลิมฉลองในงานประจำปี เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ลอยกระทง และเทศกาลรีนเริงประจำปีอื่น ๆ
4. เล่นเพื่อการรักษาศิลปะ ประเพณีการเล่นเพลงพื้นบ้านมิให้สูญหาย
5. เล่นเพื่อเป็นการส่งเสริมการแสดงดนตรี เพราะถือว่ากันตรึมเป็นดนตรีที่มีความสำคัญมากแต่โบราณและเป็นดนตรีที่มีความไพเราะ เข้าถึงจิตใจของผู้ฟังมากกว่าดนตรีประเภทอื่น ในชุมชนที่ใช้ภาษาเขมรในเขตอีสานใต้

ในการเล่นเพลงพื้นบ้านอีสานใต้ เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมแบบเดิมประกอบด้วย กลองกันตรึม 2 ลูก ซอด้วง 1 คัน ปี่อ้อ 1 เล้า ขลุ่ย 1 เล้า ฉิ่ง 1 กรับ ฉาบอย่างละคู่ จะมีผู้เล่นประมาณ 6-8 คนและมีนักร้องชายหญิงจำนวน 4 คน หรือมากกว่านี้ ในปัจจุบันคณะกันตรึมนิยมเอาเครื่องดนตรีสากลเข้าไปใช้ในคณะกันตรึม เช่น กลองชุด กีตาร์ เบส คีย์บอร์ด เพื่อหวังผลในด้านความนิยมและค่าตอบแทน ในด้านการแต่งกายไม่มีแบบแผนเป็นกฎเกณฑ์ที่แน่นอน อาจจะแต่งกายตามท้องถิ่นหรือแต่งกายตามความสะดวกสบาย ทันสมัย เพื่อเอาใจผู้ชม (ภูมิจิต เรื่อง เศษ, 2529) ลักษณะการเล่นกันตรึมแต่ดั้งเดิมจะจัดให้เล่นบนบ้านโดยมีแขกที่เชิญมาในงานห้อมล้อมดูอยู่ข้าง ๆ ต่อมาเมื่อ

กันตรึมพัฒนาเป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนานอย่างแท้จริง จึงมีการยกโรงขึ้น ในปัจจุบัน การเล่นกันตรึมสามารถเล่นได้ทุกสถานที่ ซึ่งก่อนการแสดงทุกครั้งต้องมีพิธีไหว้ครูเพื่อเป็นสิริมงคลทั้งผู้เล่นและผู้ดู เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้วก็บรรเลงเพลงเป็นการโหมโรง เพื่อปลุกใจผู้ดูให้ตื่น เต็มและผู้แสดงได้เตรียมตัว การแสดงจะเริ่มต้นด้วยบทไหว้ครูก่อนเสมอ (สงบบ บุญคล้าย, 2523)

สำหรับบทเพลงและทำนองเพลงกันตรึมที่ใช้ในการแสดงมีมากมาย ซึ่ง สงบบ บุญคล้าย (2523) และสมจิตร พ่วงบุตร (2527) ได้จำแนกเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกัน ดังนี้

1. บทเพลงชั้นสูงหรือเพลงครู จัดเป็นเพลงที่มีความไพเราะ แสดงความศักดิ์สิทธิ์ เป็นเพลงสูงชั้นครู ใช้บรรเลงนำก่อนบทเพลงอื่น ๆ ท่วงทำนองส่วนใหญ่จะเป็นเพลงทำนองช้า โหยหวน ได้แก่ ทำนองสวายจุมเวือค แซร์ยปะซอร์ แซร์ยสะเต็ง ละลีย
2. บทเพลงสำหรับขบวนแห่ มีทำนองที่สนุกสนาน ใช้บรรเลงประกอบการขับร้อง นิยมรำไปด้วยพร้อม ๆ กัน ได้แก่ ทำนองชมโปงเซาะทม รำพาย ตรีอบตุม อันของแขนงนบ เกาะเบอมแบง อีเกิด เกาะกรอก ออกยมพนมสรวจ
3. บทเพลงเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เป็นบทเพลงที่มีทำนองและลีลาที่รวดเร็ว เร่งเร้า สนุกสนานอีกแบบหนึ่ง มักจะใช้บรรเลงบนเวทีการแสดงหรือในงานพิธี ได้แก่ เพลงงูคติก เคนาแม อาไยต่าง ๆ อมตุ๊กทม จองนารี รำเบ็ญญ กัญจัญเจก กะโน้บติงต็อง นอรแกว คำเรี่ยมูลโต กัดเตรย กัจปกา ปการีก-ปกาโรย สักระวา ฯลฯ ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำบทเพลงประเภทเบ็ดเตล็ดนี้มาใช้ในการสอน เพราะเป็นบทเพลงที่นักเรียนมีความคุ้นเคยมาก และมีทำนองที่สนุกสนาน เร้าใจ จากการวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านอีสานใต้ของผู้วิจัยพบว่า เพลงส่วนใหญ่มีบันไดเสียงเพนตาโทนิคจบลงด้วยเสียงเร (D) มีรูปแบบทำนองเป็น AB หรือ aabb ความยาวของเพลงตั้งแต่ 8-16 ห้องประกอบด้วยวรรคสั้น ๆ 2-4 วรรค มีช่วงกว้างของเสียงประมาณ 5-10 ชั้นคู่เสียงและมีช่วงกลุ่มตัวโน้ตประมาณ 5-8 ชั้นคู่เสียง (ซ-ซ) (ดังภาคผนวก ง หน้า 153) ในด้านเนื้อหาของบทเพลงที่ใช้ในการร้องกันตรึมนั้นไม่นิยมร้องเป็นเรื่องเป็นราว แต่มักจะร้องเป็นบทเบ็ดเตล็ด โดยคิดคำร้องให้เหมาะสมกับงานที่แสดง บทเพลงเบ็ดเตล็ดของกันตรึมมีหลายลักษณะ เช่น บทชมความงาม ความดี บทเกี่ยวพาราสิ

บทไอ้โลมปฏิโลม บทสิ่งสอน บทพรรณา บทอาลัย โศกเศร้า บทอาลา เป็นต้น ซึ่งบทร้อง แต่ละบทจะมีจังหวะและท่วงทำนองของเพลงที่แตกต่างกันไป ตลอดถึงลีลาการร่ายรำประกอบ ตามความเหมาะสม ซึ่งบรรดาบรมครูกันตรึมเก่าแก่ได้สอนไว้ มีการดัดแปลงบ้างทั้งเนื้อร้อง ทำนอง และท่ารำเพื่อความเหมาะสมกับเวลาที่เล่นและความนิยมของผู้ฟัง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ รูปแบบการประพันธ์ของบทเพลง โดยทั่วไปประกอบด้วย เนื้อร้องที่เป็นภาษาเขมร แบบสั้น ๆ เป็นคำคล้องจองกัน มีจำนวนคำในแต่ละวรรคประมาณ 4-7 คำ แต่ละบทเพลง มี 4 วรรค อาจจะมีคำสร้อย คำนำหรือคำที่เพิ่มแทรกในบทอีกด้วย การส่งสัมผัสในแต่ละ วรรคของบทเพลงไม่แน่นอน อาจเป็นเพราะการถ่ายทอดกันมา หรือเนื้อร้องนำมาจาก การขับร้องหลายประเภท หรือเป็นเพราะเสียงคำร้องภาษาเขมรบางคำเอื้อต่อการสัมผัสในเพื่อช่วยให้ไพเราะมากยิ่งขึ้น ไม่มีการบังคับวรรคหยุด และเนื้อร้องบทเพลงกันตรึม ขึ้นอยู่กับทำนอง เพลงแต่ละเพลง โดยเฉพาะทำนองเบ็ดเตล็ดอาจจะนำเนื้อเพลงเดี๋ยวลีได้หลายทำนอง (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2529)

จะเห็นได้ว่า เพลงกันตรึมหรือเพลงพื้นบ้านอีสานได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อการ ดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่ใช้ภาษาเขมร เป็นภาษาถิ่น เป็นบทเพลงที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย อย่างรวดเร็ว กว้างขวางเพราะเป็นเพลงที่เรียบง่าย สนุกสนาน และยังมีคุณค่าในด้าน ต่าง ๆ ดังผลการวิจัยของสมจิตร กัลยาศิริ (2524) พบว่า เพลงกันตรึมมีคุณค่าทางด้านภาษา สังคมวิทยา ด้านอารมณ์ จริยศาสตร์ จิตวิทยามาก โดยเฉพาะด้านดนตรี พบว่า เพลงกันตรึมเป็นเพลงที่มีจังหวะทั้งช้าและเร็ว ลักษณะท่วงทำนองที่ร้อง เป็นช่วงเสียงแคบ ๆ บันไดเสียงเป็นเพนตาโทนิค (Pentatonic) ลักษณะที่ร้องดำเนินเท่ากัน การร้องเป็น ลักษณะอิมโพรไวเซชัน (Improvisation) คือ ร้องไล่ไปไล่มา มีเสียงหนักเบาแสดง อารมณ์ของผู้ร้อง เพลงกันตรึมหรือเพลงพื้นบ้านอีสานได้จึง เป็นเพลงที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการ เรียนการสอนดนตรีอย่างยิ่ง

เพลงไทยสมัยนิยม

เพลงไทยสมัยนิยมเป็นเพลงประเภทที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อเวลา ผ่านไประยะหนึ่งเพลงเหล่านี้ส่วนใหญ่จะหายไปจากความทรงจำของประชาชน (ฉรุภรณ์ สุทธิจิตต์,

2534 ก) เพลงไทยสมัยนิยมในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเพลงในลีลาพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่งหรือลูกเตช ก็ตาม ได้กลายตัวหลอมรวมไปอยู่ในที่เดียวกัน อาจเรียกได้ว่า "เพลงลูกผสม" ก็ได้ เพราะมีความผสมผสานกันในหลาย ๆ ลีลาจนไม่สามารถแยกให้เห็นเด่นชัดว่า เพลงเหล่านั้นใช้ลีลาใดลีลาหนึ่งชัดเจน (สุกรี เจริญสุข, 2532) จิตอารมณ สวัสดิชิตัง (2526) ได้จำแนกเพลงไทยสมัยนิยมออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เพลงลูกทุ่ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2532) ได้ให้คำจำกัดความของเพลงลูกทุ่งว่า เป็นเพลงที่สะท้อนวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติและวัฒนธรรมไทย โดยมีท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียงและลีลาการร้องการบรรเลงที่เป็นแบบแผน มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งให้บรรยากาศของความเป็นลูกทุ่ง ในด้านเนื้อหาของเพลงมักจะกล่าวถึงธรรมชาติท้องทุ่งนา ความรักของชาวบ้าน เกี่ยวพันกันอย่างตรงไปตรงมา การร้องมักใช้น้ำเสียงลีลาและลูกคอ (เนาวรัตน์ หวังในธรรม, ม.ป.ป.) ในด้านลักษณะของเพลงลูกทุ่ง สุกรี เจริญสุข (2532) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เป็นเพลงที่มีลีลาจังหวะพื้นบ้าน
2. เป็นเพลงที่มีทำนองง่าย ๆ ลื่น ๆ ช้า ๆ มีทั้งการร้องเดี่ยวและการร้องที่มีลูกคู่
3. เนื้อร้องเป็นเรื่องของชาวบ้าน พูดกันอย่างตรงไปตรงมา ใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ ชมธรรมชาติท้องทุ่ง บรรยายชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบท รำพึงรำพันถึงความรัก การประกอบอาชีพ ความตลกขบขัน เสียสละสังคมา ฯลฯ
4. สำเนียงภาษาที่ใช้เป็นแบบพื้นบ้าน มีการใช้ลูกคอ (Vibrato) หรือการระรัวเสียง
5. เครื่องดนตรีที่ใช้ขึ้นอยู่กับความสะดวก ที่ขาดไม่ได้คือ เครื่องประกอบจังหวะที่ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน ไร่ใจ
6. การเรียบเรียงเสียงประสาน มีลักษณะคล้ายเพลงแนวเดี่ยว เน้นแนวทำนองของเนื้อร้องเป็นหลัก

7. การถ่ายถอดอารมณ์เพลง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของเพลงลูกทุ่งจะถ่ายถอดออกมาด้วยความซาบซึ้งกินใจ ไม่เสแสร้ง อารมณ์ชื่อ ๆ เพลงลูกทุ่งจะเน้นที่นักร้องเสียงดี ๆ จังหวะครึกครื้น สนุกสนานเป็นสำคัญ

ส่วนใหญ่เพลงลูกทุ่งไทยมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพื้นเมืองหรือเพลงชาวบ้าน แม้ว่า จะใช้เครื่องดนตรีของตะวันตกมาใช้บรรเลงทำนอง แต่เนื้อหาหรือแก่นใจความของเพลงลูกทุ่ง ก็ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะของคนไทย (จินตนา คำรงเลิศ, 2533) อีกทั้งยังแสดงให้เห็น ถึงความแข็งในวัฒนธรรมของคนไทย ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลสมัย โดยไม่เสีย พื้นฐานหรือความเป็นตัวของตัวเอง เพลงลูกทุ่งจึงเป็นเพลงไทยในสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้น เพราะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก (ศีกฤทธิ ปราโมช, 2516: อ้างถึงใน จินตนา คำรงเลิศ, 2533) จากการศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ลักขณา สุขสุวรรณ (2521) พบว่า เพลงลูกทุ่งมีเนื้อหาสาระทุกประเภท พร้อมทั้งให้แง่คิดต่าง ๆ ทั้งทางโลก ทางธรรมและอารมณ์ขัน ทำให้เพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมกว้างขวางและเป็นเวลานาน เพลงลูกทุ่งไม่ใช่เพลงพื้นบ้านเพราะมีแบบแผนที่ตายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีจังหวะที่ สนุกสนาน เร้าใจ ทำนองเรียบง่าย ใช้ภาษาง่าย ๆ เน้นการถ่ายถอดอารมณ์อย่าง ซาบซึ้ง กินใจ ไม่เสแสร้ง ทำให้เพลงลูกทุ่งสามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

เพลงลูกกรุง

เพลงลูกกรุงเป็นเพลงที่ผู้ประพันธ์ทำนองขึ้น ตามหลักของดนตรีสากลบันทึกไว้ด้วย โน้ตสากลและประพันธ์คำร้องเป็นภาษาไทย (สุดใจ ทศพร, 2522) ซึ่งเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมทั่วไปสำหรับคนเมือง (สุกรี เจริญสุข, 2532) แต่เดิมเรียกว่า เพลงผู้ดี เพราะเป็นเพลงเรียบร้อย นักร้องใช้น้ำเสียงที่ไพเราะ ทวานุ่ม ไม่ใช่ลูกคอกมาก (เนาวรัตน์ หวังในธรรม, ม.ป.ป.) ในด้านประวัติความเป็นมาของเพลงลูกกรุงนั้น สุกรี เจริญสุข (2532) ได้กล่าวไว้ตรงกันกับ จำนง รังสิกุล (ม.ป.ป.) และพูนพิศ อมาตยกุล (2529) ว่า ผู้ริเริ่มและให้กำเนิดเพลงไทยแบบสากล คือ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ วรพินิจ หรือทูลกระหม่อมบริพัตร ซึ่งพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพลงที่มีลีลาสากลไว้หลายเพลง ในระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พรานบุรณ (จวงจันทร์ จันทกณดา) ได้ทำให้เพลงไทยสากลแพร่หลายและได้รับความนิยมสูง ซึ่งเพลงที่ได้รับความนิยมสูงในระยะนั้น

แบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่คือ เพลงไทยเนื้อเต็ม เพลงทำนองฝรั่งหรือชาติอื่นใส่เนื้อร้องภาษาไทย เพลงไทยเดิมดัดแปลงทางร้องให้เหมาะกับละครร้องและเพลงไทยสากลแท้ ๆ (กาญจนาคพันธ์, ม.ป.ป.) ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 วัฒนธรรมตะวันตกได้ไหลเข้ามาในเมืองไทยมากขึ้น คนไทยหันมาสนใจเพลงไทยสากลมากขึ้น (จินตนา ดำรงเลิศ, 2533) ในยุคต่อมาเพลงไทยสากลหรือเพลงลูกกรุงก็ได้มีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงมาเรื่อย ๆ เรื่องเศรษฐกิจก็เข้ามามีบทบาทต่อวงการเพลงมากขึ้น จะเห็นได้จากการต่อสู้กันทางธุรกิจและการตลาดระหว่างค่ายเทปเพลงต่าง ๆ เช่น การโฆษณาโปรโมทเพลงของตัวเอง การจ้างเปิดเพลงทางวิทยุ โทรทัศน์ สร้างมิวสิควิดีโอ เพื่อให้เทปเพลงของตัวเองขายได้มากที่สุด เป็นเพลงที่ถูกใจคนฟังมากที่สุด (วันชัย ดันดิวิทยาพิทักษ์, 2530) ปัจจุบันผู้ฟังเริ่มสนใจ ศึกษาจากการฟังเพลง รู้ว่าเพลงที่ดีเป็นอย่างไรและเลือกซื้อเพลงที่มีคุณภาพเท่านั้น ดังนั้นในการแต่งเพลงในปัจจุบัน วันชัย ดันดิวิทยาพิทักษ์ (2530) กล่าวว่า ผู้แต่งต้องคำนึงถึงคนส่วนใหญ่รับได้ ท่วงทำนองไม่สลับซับซ้อนจนคนฟังเข้าใจยาก มีความใหม่ของเนื้อหาและท่วงทำนอง และต้องเป็นเพลงที่มีคุณภาพด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชนาฏ รามสมภพ (2530) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาต่อ เทปคาสเซตพบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า เทปคาสเซตชุดที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ผลิตต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลงาน สร้างผลงานที่ให้แนวความคิดทางสร้างสรรค์

เพลงลูกกรุงเป็นเพลงที่มีความไพเราะ อ่อนหวาน ใช้ภาษาที่สละสลวยในด้านทำนองอาจดัดแปลงจากเพลงไทยหรือเพลงต่างชาติ หรือเป็นทำนองใหม่ โดยบันทึกเป็นโน้ตสากลตามหลักดนตรีสากล เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมในแต่ละยุคสมัยในระยะเวลาสั้น ๆ จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

จากการศึกษาเกี่ยวกับเพลงไทยสมัยนิยม จะเห็นได้ว่า เพลงพื้นบ้านอีสานใต้หรือเพลงกันตรึม เป็นเพลงพื้นบ้านในชุมชนที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาถิ่น ที่ใช้เล่นในโอกาสต่าง ๆ บทเพลงที่นิยมใช้ในการแสดงคือ บทเพลงเบ็ดเตล็ด ที่มีทำนองเพลงที่สนุกสนานเร้าใจ เพลงกันตรึมมีรูปแบบที่ง่าย ๆ สั้น ๆ เนื้อร้องและทำนองไม่แน่นอนตายตัว อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม สำหรับเพลงไทยสมัยนิยมเป็นเพลงไทยที่ใช้หลักสากล

ในการประพันธ์ มีการบันทึกไว้โดยใช้โน้ตสากล เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทั่วไป ในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ เพลงลูกทุ่งกับเพลงลูกกรุง

หลักการสอนดนตรี

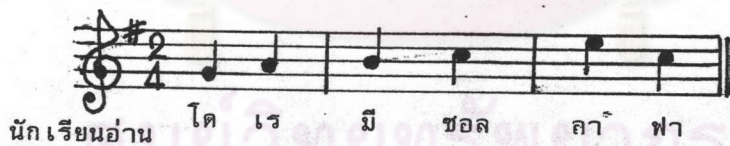
การใช้เทคนิควิธีสอนที่เหมาะสมนั้น มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดนตรี ผู้สอนควรจะศึกษาเทคนิคต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมดนตรีให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการสอนดนตรีที่น่าสนใจวิธีหนึ่งคือ หลักการสอนของโคดาไล (Zoltán Kodály) โคดาไลมีแนวคิดที่เป็นระบบระเบียบ โดยวางแนวนโยบายในการพัฒนาดนตรีศึกษา อย่างเด่นชัด เขากล่าวว่าดนตรีเป็นของทุกคน เป็นภาษาที่ทุกคนสามารถรู้ เข้าใจและใช้ได้ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ระดับปฐมวัย (ฌรุทซ์ สุธจิตต์, 2524 ค) โคดาไลได้เสนอแนวคิด การจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษาไว้ว่า การสอนดนตรีควรเริ่มต้นจากเสียง ก่อนสัญลักษณ์ เพราะดนตรีเป็นเรื่องของเสียง สัญลักษณ์เป็นเพียงภาษาเพื่อถ่ายทอดเสียง นักเรียนควรได้เรียนรู้ด้านเนื้อหาของดนตรีที่มีคุณค่า ซึ่งการเรียนดนตรีที่ดีที่สุด คือ การใช้เครื่องมือ ที่มีมาแต่กำเนิด ได้แก่ เสียงร้องของมนุษย์ การร้องเป็นวิถีทางเดียวที่แท้จริงในการเรียนรู้ วัฒนธรรมดนตรี ส่วนเพลงที่นำมาใช้ในการสอนควรเป็นเพลงพื้นเมือง หลังจากนั้นจึงค่อยนำ เพลงประเภทอื่น ๆ ที่มีคุณค่ามาใช้ในการสอนดนตรี และการเรียนการสอนดนตรีควรเป็นไป อย่างมีระบบระเบียบ โดยเริ่มจากแนวคิดง่าย ๆ จากส่วนย่อยไปสู่แนวคิดที่ซับซ้อนซึ่งเป็น ส่วนใหญ่ จะช่วยให้การเรียนรู้ดนตรีมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น นำมาซึ่งแนวการปฏิบัติที่พัฒนา อย่างเด่นชัด คือ ครูควรเน้นให้นักเรียนร้องอย่างถูกต้อง ไม่เพี้ยน และถ่ายทอดความรู้สึกของ ดนตรีอย่างถูกต้อง การร้องประสานเสียงควรจัดให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ การพัฒนาการได้ยิน เสียงภายใน โดยไม่ต้องร้องออกมาดัง ๆ ควรเริ่มต้นตั้งแต่เด็ก การฟัง การทดสอบ โสตประสาทควรเน้น เสมอ เพื่อช่วยพัฒนาการรับรู้ด้านดนตรีอย่างแท้จริง การอ่านและการประพันธ์ เพลงก็เป็นการแสดงออกทางดนตรีอย่างมีปัญญา การสร้างสรรค์ทางดนตรีที่จะเกิดประโยชน์ ต่อผู้เรียนนั้นควรอยู่บนพื้นฐานและการเตรียมตัวที่ดี การเรียนรู้สาระดนตรีที่ดีที่สุด ไม่ว่าจะ เป็น รูปแบบการประสานเสียงหรือองค์ประกอบอื่น ๆ เกิดจากประสบการณ์ในการร้องและทักษะดนตรี อื่น ๆ ระบบสัญลักษณ์ที่ง่ายต่อการเข้าใจ เช่น สัญลักษณ์มือ สัญลักษณ์แทนจังหวะและระบบใด เคลื่อนที่ในการร้อง เป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการอ่านและการแสดงออก

การร้องเพลงประกอบการเคลื่อนไหว ช่วยให้การเรียนรู้ดนตรีของนักเรียนมีความหมายมากยิ่งขึ้น เพลงที่นำมาใช้ในการร้อง ระยะแรกควรมีระยะช่วงเสียงแคบ และเป็นบันไดเสียงเพนตาโทนิค เพราะง่ายต่อการร้องและทำความเข้าใจ และควรเป็นเพลงพื้นเมืองในการเรียนการสอนดนตรีควรมีขั้นตอน เรียนรู้ทีละอย่าง จะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพและควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย (ฉรุภรณ์ สุทธจิตต์, 2534 ค)

นอกจากการวางแผนปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ดนตรีอย่างมีประสิทธิภาพถูกต้องและเกิดผลดีแล้ว โค้ชอาจยังได้นำสื่อต่อไปนี้มาช่วยในการเรียนการสอนดนตรี เพื่อให้นักเรียนได้ร้องและอ่าน และเป็นพื้นฐานในการฝึกทักษะอื่น ๆ ทางดนตรีต่อไป ดังนั้น

1. โทนิคซอล-ฟา คือการใช้ระบบการเรียกชื่อตัวโน้ต ซึ่งมาจากภาษาละติน คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที (do re mi fa so la ti) ในการร้องและอ่าน ซึ่งจะใช้โด เป็นเสียงหลักหรือโทนิคในบันไดเสียงเมเจอร์ และลาเป็นเสียงหลักหรือโทนิคในบันไดเสียงไมเนอร์ (ฉรุภรณ์ สุทธจิตต์, 2531 ก) ซึ่งเรียกว่า การร้องแบบโดเคลื่อนที่ (Movable do) นักเรียนจึงสามารถร้องเพลงทุกเพลงโดยใช้ชื่อตัวโน้ต โด เร มี ฟา ซอล ลา ที เหมือนกับว่านักเรียนกำลังร้องเพลงในบันไดเสียงโด ไม่ว่านักเรียนจะร้องเพลงที่อยู่ในบันไดเสียงอื่นก็ตาม (วิไลษฐ์ จรรย์ยานนท์, 2530) เช่น

2. สัญญาณมือ เป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนรู้เรื่องระดับเสียงเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทำให้นักเรียนเรียนรู้ระดับเสียงต่าง ๆ ได้ง่ายและเป็นไปตามหลักการพัฒนาการของการเรียนรู้ ซึ่งโค้ชได้ดัดแปลงมาจากสัญญาณมือที่ จอห์น เคอร์เวน (John Curwen) คิดขึ้นมา ลักษณะของสัญญาณมือแทนระดับเสียงต่าง ๆ มีดังนี้

สัญลักษณ์นี้จะใช้สอนความสัมพันธ์ขั้นคู่ (Interval relationships) ซึ่งจะแนะนำในลำดับตายตัว เช่นเดียวกับตัวโน้ตที่ใช้สอน คือเริ่มจาก ซอล-มี แล้วเพิ่มตัวโน้ต และสัญลักษณ์มือขึ้นทีละตัว ดังนี้

ซอล มี = ซอล-มี, มี-ซอล

ลา ซอล มี = ลา-ซอล, ซอล-ลา, ลา-มี, มี-ลา

ลา ซอล มี โด = โด-ซอล, ซอล-โด, โด-มี, มี-โด, โด-ซอล, ซอล-โด

ลา ซอล มี เร โด = เร-ซอล, ซอล-เร, เร-มี, มี-เร

เร-ลา, ลา-เร, เร-โด, โด-เร

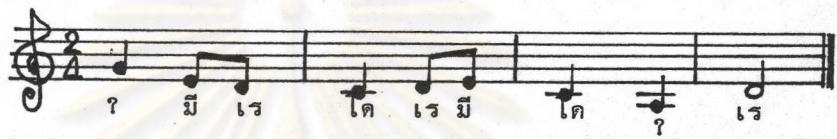
จากนั้นจึงเป็นเสียง ฟา และ ที ซึ่งโคตายถือว่า เป็นระดับเสียงที่ยากที่สุดที่จะร้องไม่ให้เพี้ยน (อวัชชัย นาควงษ์, 2534 ก) หลุยส์ โจสกี (Lois Choksy, 1974) ได้เสนอแนะขั้นตอนการเรียนรู้เรื่องระดับเสียงและการใช้สัญลักษณ์มือประกอบไว้ ซึ่งผู้วิจัยนำมาปรับใช้ในการวิจัยดังนี้

1. นักเรียนร้องเพลงตามเนื้อร้อง

2. นักเรียนฮัมตามทำนองเพลง ครูแสดงสัญญาณมือประกอบระดับเสียงให้ดูแต่ไม่บอกว่าเป็นระดับเสียงอะไร

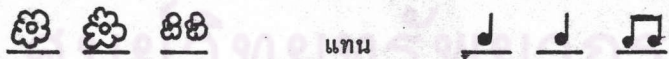
3. นักเรียนร้องแบบซอล-ฟา ประกอบสัญญาณมือในระดับเสียงที่รู้จักแล้ว ส่วนเสียงที่ยังไม่รู้จัก (บางเสียง) ให้นักเรียนฮัมตามระดับเสียงก่อน จนนักเรียนสามารถออกเสียงได้ถูกต้องตามระดับเสียง

4. เขียนโน้ตบนกระดาษพร้อมทั้งชื่อระดับเสียงของตัวโน้ต ดังนี้

5. นักเรียนร้องตามแผนภูมิโน้ตสากล ทำสัญญาณมือประกอบและฮัมตามระดับเสียงที่ยังไม่รู้จัก (Lois Choksy, 1974)

3. สัญลักษณ์แทนจังหวะ โคคายนำมาใช้เพื่อทำให้การเรียนรู้เรื่องจังหวะเป็นรูปธรรม โดยในระยะแรกการใช้สัญลักษณ์แทนจังหวะจะเป็นลักษณะของรูปภาพ ในระยะต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์คล้ายตัวโน้ต แล้วจึงนำตัวโน้ตมาใช้ และยังสามารถกำหนดเสียงในการใช้เรียกสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไว้เพื่อให้นักเรียนพูดแทนการตบมืออีกด้วย สัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพมีลักษณะดังนี้

กับสัญลักษณ์ที่แทนจังหวะของตัวโน้ตและคำอ่าน ดังนี้

สัญลักษณ์ของโคคาย	เสียง	ตัวโน้ต
	ทา	♪
┌	ที-ที	♪♪
♩	ทา-อา	♪
○	ทา-อา-อา-อา	○

วิธีการของโคคายเน้นการร้องเป็นหลัก ซึ่งรวมไปถึงทักษะการอ่านโน้ตด้วย โดยเน้นการฝึกให้นักเรียนรับรู้เกี่ยวกับระดับเสียงและจังหวะของทำนองอย่างสม่ำเสมอ วิธีการหนึ่งก็คือ การฝึกให้นักเรียนได้ยินเสียงทำนองในความคิด และร้องตามสัญญาณที่ครูให้ และการสร้างสรรค์ซึ่งส่วนมากจะเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปของการร้อง โดยเลือกเพลงที่ดี มีลักษณะของประโยคเพลงเด่นชัด มีวรรคตอน (ฉรุภะ สุธงจิตต์ 2531 ก)

จากหลักการสอนดนตรีของโคคายข้างต้น สรุปได้ว่า โคคายพยายามส่งเสริมพัฒนาดนตรีให้แก่เด็กอย่างมีระบบระเบียบ ให้แนวทางที่เป็นไปตามพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดแก่นักเรียน โดยนำวิธีการและสื่อการเรียนการสอนมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางดนตรีให้เป็นรูปธรรมและง่ายต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย

นอกจากหลักการสอนของต่างประเทศแล้ว ยังมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีในประเทศไทยที่น่าสนใจคือ อรวรรณ บรรจงศิลป์ (2521) กล่าวว่า การสอนดนตรีจะบรรลุผลได้นั้น ครูควรสอนให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของดนตรี มีทักษะพื้นฐานทางดนตรี และมีความรู้ด้านวรรณคดีดนตรี มีการนำความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์สติปัญญาและความเจริญทางดนตรีมาช่วยในการวางโครงการสอนด้วย นอกจากนี้ยังได้สรุปขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นทบทวน ซึ่งเป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้นักเรียน

ขั้นค้นพบปัญหาใหม่ หลังจากทบทวนความรู้เดิมจนเข้าใจแล้วจึงเริ่มให้นักเรียนพบปัญหาใหม่ ตามจุดมุ่งหมายเชิงมโนทัศน์ที่ตั้งไว้

ขั้นโยงปัญหาที่ได้พบมาสู่สถานการณ์ใหม่ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากปัญหานั้นมาใช้ในสถานการณ์ใหม่

ขั้นสรุป เป็นการทบทวนความรู้เดิมหรือทำกิจกรรมตามที่นักเรียนต้องการ

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการสอนดนตรีของอรวรรณ บรรจงศิลป์ เน้นให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของดนตรี วรรณคดีดนตรี ทักษะพื้นฐานทางดนตรี และคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ยังเสนอแนะขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีที่เน้นการแก้ปัญหาด้วย

นอกจากนี้ ฌรุทท์ สุทธจิตต์ (2534 ก) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนดนตรีไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติ เป็นหลัก เพราะนักเรียนในวัยนี้ยังสนุกสนานกับการได้เคลื่อนไหวและการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วย ตัวเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กนักเรียนมีประสบการณ์ตรงกับทักษะต่าง ๆ ด้านดนตรี ทำให้นักเรียนเกิด แนวคิด มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาดนตรีดีขึ้น ครูควรจะศึกษาเทคนิค วิธีสอนต่าง ๆ เช่น หลักการสอนของออร์ฟและโคคาช เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ดนตรีเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการสอนแต่ละคาบการเรียน ควรเน้นทักษะใดทักษะหนึ่งเป็นแกนและสอดแทรกผสมผสานทักษะอื่น ๆ ด้วย ขั้นตอนในการเสนอ กิจกรรมประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมที่มีการเสนอ เสียก่อน สัญลักษณ์ โดยมีกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบเพื่อให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ตนเองและไม่เกิดการเบื่อหน่าย ซึ่งต้องเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับของนักเรียนด้วย การใช้สื่อควรคำนึงถึงความเหมาะสม คุ่มค่า และสามารถช่วยให้นักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีการประเมินผลทั้งในด้านทฤษฎี ปฏิบัติและทัศนคติ โดยทำการประเมินทั้งในระหว่าง กิจกรรมและเมื่อการเรียนสิ้นสุดลง เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญว่าดนตรีเป็นวิชาการสาขาหนึ่ง

หลักการสอนดนตรีของ ฌรุทท์ สุทธจิตต์ กล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นการสอนที่ เน้นปฏิบัติ ในแต่ละคาบจะเน้นทักษะใดทักษะหนึ่ง มีการนำเทคนิควิธีสอนที่เหมาะสมมาประยุกต์ ใช้ จัดกิจกรรมที่เสนอเสียก่อนสัญลักษณ์ ใช้กิจกรรมหลายรูปแบบ เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมและ มีการประเมินผลทุกด้านด้วย

หลักการสอนทั้งสามท่านที่กล่าวมาแล้ว ล้วนมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เห็น ตรงกันในการสอนดนตรี เช่น การจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของ นักเรียน ดังนั้นครูควรที่จะศึกษาริธีการสอนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนบรรลุผล ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดนตรีในระดับประถมศึกษา

วิชาดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพราะดนตรีเป็นวิชาที่มีลักษณะโดยธรรมชาติ สามารถสร้างเสริมลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่ต้องการได้เป็นอย่างดี มีกิจกรรมที่เน้นด้านความงาม ความไพเราะ ช่วยให้การดำรงชีวิตอย่างสงบสุขและช่วยพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้ (อรรพรรณ บรรจงศิลป์และอาภรณ์ มนตรีศาสตร์, 2527) ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป ครูต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายเป็นหลักเพื่อให้นักเรียนบรรลุผลตามต้องการ จุดมุ่งหมายของการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเกี่ยวกับความดีงาม การรักษาสุขภาพกายและจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจารณ์ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู กตเวทิตะ รักการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจ แสวงหาความรู้และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาเพื่อการทำงานและการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2532)

จุดประสงค์เฉพาะของดนตรีและนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีดังนี้

1. ให้รู้จักคุณค่าของประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ ตลอดจนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์
3. ให้มีโอกาสพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ตามความถนัดและความสนใจของตน

4. ให้แสดงออกตามความคิดและจินตนาการของตน
5. ให้รู้จักดนตรีและนาฏศิลป์ของไทยและของชาติอื่น
6. ให้นำประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ไปช่วยส่งเสริมและปรับปรุงบุคลิกภาพ

(กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2521)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพและประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2532) จึงได้กำหนดแนวการสอนไว้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยึดหยุ่นตาม เหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจ และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2532)

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ต้องยึดหยุ่นตาม เหตุการณ์และสภาพของท้องถิ่นยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสอนเนื้อหาแบบบูรณาการ เน้นการปฏิบัติให้มากที่สุด มีการทอดแทรกกิจกรรมและสร้างค่านิยมที่ดี รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2532) ได้แบ่งกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ออกเป็น 3 หน่วยคือ กิจกรรมเน้นจังหวะ กิจกรรมการฟังและการร้องเพลง และกิจกรรมนาฏศิลป์ โดยเน้นให้นักเรียนมีความตระหนักในปัญหาความจำเป็นมีการคิดวิเคราะห์ อภิปราย แสดงความคิดเห็น ทหาทางเลือกที่จะปฏิบัติที่ดี มีการวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ช่วยกันปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ในแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้กำหนดเนื้อหาและเวลาของกิจกรรมการร้องไวดังนี้ การร้องเพลงไทยที่กำหนดให้ 12 คาบ เลือกร้องเพลงไทย 6 คาบ เพลงไทยสากลที่ดัดแปลงมาจากเพลงไทยเดิม 3 คาบ และโน้ตสากลเบื้องต้น 18 คาบ เนื้อหาเรื่องโน้ตสากลเบื้องต้นประกอบด้วย โน้ตสากลประเภทอัตราารมคา 4, 2 และ 3 จังหวะ และประสบการณ์เสริมทักษะโน้ตสากลซึ่งเป็นการนำเพลงที่มีเนื้อร้อง ทำนอง และสัญลักษณ์โน้ตสากลให้นักเรียนได้ฝึกร้องและทำจังหวะประกอบ เช่น เพลงเสียงดนตรี เพลงฝนหลวง เพลงคำแล้ว สำหรับฝึกขับร้อง และสำหรับกิจกรรมจังหวะ มีเพลงอวยพรวันเกิด เพลงพระราชราชนิพนธ์อาทิตย์อัสดง เพลงพระราชราชนิพนธ์สายฝน เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2524)

โน้ตสากลเบื้องต้น

โน้ตดนตรี (Musical Notation) เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้บันทึกแทนเสียงดนตรีและเสียงเพลง (สมชาย อมะรักษ์, 2532) มีอัตราความยาวความสั้นของเสียงแตกต่างกันไปตามลักษณะตัวโน้ตนั้น (สุดใจ ทศพร, 2518) ตัวโน้ตเป็นเรื่องของภาษาเพราะว่าตัวโน้ตเป็นสัญลักษณ์ของภาษาที่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดได้จากการบอกเล่า การจำ การคิด โดยอาศัย การฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อเข้าใจในความหมายของตัวโน้ต (สุกรี เจริญสุข,

2532) ซึ่งสิ่งสำคัญผู้เรียนต้องจดจำ สัญลักษณ์เบื้องต้นได้ว่าแต่ละสัญลักษณ์แทนความหมาย คนตรีอะไรบ้าง จึงจะสามารถอ่านโน้ตดนตรีได้ (พิชัย ปรัชญาอนุสรณ์, 2529) ในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 การอ่านโน้ตดนตรีได้เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งในการเรียน คนตรี นักเรียนควรอ่านโน้ตดนตรีโดยการร้อง หรือการเล่นเครื่องดนตรีได้และควรเขียน โน้ตดนตรีได้อย่างถูกต้องตามแบบแผนด้วย ซึ่งก่อนที่นักเรียนจะสามารถอ่านโน้ตดนตรีที่เป็น สัญลักษณ์สากลนั้น ควรมีโอกาสได้รับรู้ มีประสบการณ์ด้านดนตรีในลักษณะแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแนวคิดด้านองค์ประกอบดนตรี รวมทั้งความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนอ่านโน้ตดนตรีได้อย่างมีความหมาย (ฉรุภต์ สุทธจิตต์, 2534 ก)

ในการสอนอ่านโน้ตสากลควร เริ่มจากรูปธรรมมากที่สุด เพื่อทำให้นักเรียนมีความ เข้าใจและสามารถอ่านโน้ตดนตรีได้อย่างมีความหมาย ฉรุภต์ สุทธจิตต์ (2534 ก) ได้เสนอ แนะนำการสอนอ่านไว้ว่า

1. การเตรียมความพร้อมและการอ่านโดยใช้สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม เช่น การใช้มือแสดงการขึ้นลง สูงต่ำตามแนวทำนอง การตบจังหวะหรือย่าเท้าตามจังหวะ หรือ การลากเส้นสูงต่ำแสดงระดับเสียง เส้นสั้นยาวแสดงความยาวของจังหวะ การใช้การอธิบาย หรือใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ เช่น ตัวเลข รูปทรง เรขาคณิตแทนเสียงดนตรี

2. ใช้สัญลักษณ์ในระบบโคคายเพื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เช่น ระบบ สัญลักษณ์แทนจังหวะ ระบบสัญลักษณ์มือแทนระดับเสียง และการบันทึกทำนองหรือตัวโน้ตและ ระดับเสียงบนบรรทัด 5 เส้น

3. การอ่านภาษาดนตรีตามสัญลักษณ์ที่เป็นสากล คือโน้ตดนตรีซึ่งมี ค่าตัวโน้ต และตัวหยุด บรรทัด 5 เส้น เส้นน้อย กุญแจเสียง อัตราจังหวะ เส้นกันห้อง บันไดเสียง และคอร์ดลักษณะต่าง ๆ อีกทั้งเครื่องหมาย ศัพท์ทางดนตรีและสัญลักษณ์อัตราจังหวะด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสอนอ่านควร เป็นไปอย่างมีขั้นตอนต่อเนื่องสัมพันธ์กัน เริ่ม เรียนรู้สัญลักษณ์จากง่ายไปหายากเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสทำความเข้าใจและจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำมีความหมาย การอ่านจะช่วยให้ผู้เรียนดนตรีสามารถทำความเข้าใจกับดนตรี ได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด จึงควรมีการฝึกทักษะการอ่านอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่เริ่มเรียน ดนตรีไปจนถึงการเรียนดนตรีในระดับสูง

การสอนอ่านโน้ตสากล เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความพร้อมของนักเรียน
2. เสียงควรมาก่อนสัญลักษณ์
3. ควรมีการจัดระบบสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงจากรูปธรรมไปหานามธรรม
4. นักเรียนควรมีพื้นฐานในด้านการแปลสัญลักษณ์ที่มีแนวคิดทั้งด้านจังหวะและทำนอง เช่น จังหวะตบ จังหวะเน้น ความสั้นยาวของตัวโน้ต และบันไดเสียงหรือคอร์ดพื้นฐาน
5. การเลือกโน้ตเพลงเพื่อนำมาสอนอ่าน ควรให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนและเหมาะสมกับเรื่องที่จะสอนแต่ละตอนด้วย (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2534 ก)

การเลือกบทเพลงเพื่อใช้ในการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

การจัดกิจกรรมการสอนดนตรี ครูต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการสอนดนตรีและใช้แนวการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามหลักสูตรต้องการ ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 การอ่านโน้ตสากลเป็นเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งที่นักเรียนควรอ่านและเขียนโน้ตดนตรีได้อย่างถูกต้อง เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจในดนตรียิ่งขึ้น สื่อที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจดนตรีที่สำคัญคือเพลง ซึ่งครูต้องใช้เกณฑ์ในการเลือกเพื่อนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบทเพลงเป็นสื่อสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายและได้ความรู้ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสอนร้อง ดังนั้น ครูควรทราบเกณฑ์ในการเลือกบทเพลงเพื่อที่จะนำบทเพลงมาใช้สอนได้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

1. ลักษณะของทำนอง

1.1 ช่วงกว้างของทำนอง เพลงที่มีช่วงกว้างของทำนองแคบจะร้องง่ายกว่าเพลงที่มีช่วงกว้างของทำนองกว้าง

1.2 การจัดเรียงของระดับเสียง ควรเป็นเพลงที่มีแนวทำนองที่เกิดจากการจัดเรียงของเสียงเป็นลำดับกันไป ซึ่งร้องง่ายกว่าเพลงที่มีการกระโดดของระดับเสียง

1.3 ลักษณะของบันไดเสียง บันไดเสียงที่ประกอบด้วยเสียง 5 เสียง คือ เพนตาโทนิค (Pentatonic Scale) จะร้องง่ายกว่าเพลงที่มี 7 เสียง 12 เสียง หรือ เพลงที่มีตัวโน้ตจร (Accidentals)

1.4 ความไพเราะ ลักษณะของแนวทำนองที่ง่าย ๆ และไพเราะ มักทำให้ เพลงนั้นร้องได้ง่าย ง่ายแก่การจดจำและจูงใจให้นักเรียนอยากร้อง

1.5 ความยาว ในระดับประถมศึกษาควรใช้เพลงสั้น ๆ จึงจะเหมาะสม

2. ลักษณะของจังหวะ

2.1 จังหวะของทำนองไม่สลับซับซ้อน เช่น เพลงที่ประกอบด้วยโน้ตตัวดำ โน้ตตัวขาว จะง่ายกว่าเพลงที่ประกอบด้วยโน้ตตัวเข็มนาฬิกาสองชั้นหรือตัวโน้ตประจุในอัตรา ต่าง ๆ กัน

2.2 อัตราจังหวะคงที่และง่าย เช่น เพลงในอัตราจังหวะ $\frac{2}{4}$

2.3 ความเร็วของจังหวะปานกลาง

3. ลักษณะของการจัดเนื้อร้องกับแนวทำนอง เพลงที่มีลักษณะทำนองที่มีเนื้อร้องเต็ม คือลักษณะของเพลงทั่ว ๆ ไป จะง่ายกว่าเพลงที่มีลักษณะทำนองที่มีการเอื้อน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ครูยังต้องคำนึงถึงลักษณะของเสียงของนักเรียนด้วยในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงเสียงของนักเรียนจะกว้างขึ้น สามารถร้องได้ประมาณช่วงกว้าง 10 ชั้นคู่เสียง คือประมาณ B^b จนถึง D' อย่างสบาย แต่บางคนอาจจะมีช่วงเสียงกว้างหรือแคบ กว่านี้ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2534 ก)

การใช้เพลงประกอบการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

เสียงเพลงเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเราอย่างมาก เพราะสามารถ โน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามเสียงนั้นได้ (ประคอง สุทธสาร, 2532) ในอดีตประเทศไทยยังไม่ได้นำดนตรีเข้ามาผสมผสานกับวิชาการอาจเป็นเพราะการศึกษาของไทยเริ่มต้นจากวัด มีพระเป็นผู้สั่งสอนให้ความรู้ ซึ่งพระท่านต้องอยู่ในพระธรรมวินัย ในระยะแรกจึงมิได้นำเพลง มาประกอบการสอน (อรวรรณ บรรจงศิลป์, 2526) ในปัจจุบันได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้เห็นความสำคัญของดนตรีและบทเพลงที่มีต่อการศึกษามีการแต่งเนื้อร้องทำนองเพลงสำหรับเด็ก

โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล อาจารย์ดีเด่นของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ทำคุณประโยชน์แก่การประถมศึกษาของชาติ และนักการศึกษาดีเด่นของไทย ได้แต่งเพลงจริยศึกษาเพื่อใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งท่านถือว่าเพลงเป็นสื่ออันวิเศษ (อ่ำไพ สุจริตกุล, 2533 อ้างถึงในรุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์, 2533) และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประคอง สุทธสาร ได้จัดทำเทปบันทึกเสียงเพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทย ในระดับประถมศึกษาด้วย ซึ่งบทเพลงประกอบการสอนเหล่านี้เป็นสื่อการเรียนที่ครูสามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสอนได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะทำให้นักเรียนเกิดความสุขสนานกับบทเรียนแล้ว ยังเป็นการผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ ตลอดจนได้รับความรู้ โดยเฉพาะเนื้อหาสาระของบทเรียนและยังช่วยทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้รวดเร็วดี นอกจากนี้นักเรียนยังจำเนื้อหาได้แม่นยำเป็นเวลานาน (ประคอง สุทธสาร, 2530) จากเหตุผลดังกล่าวจึงมีผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้บทเพลงประกอบการสอนไว้มากมาย เช่น ศิริรินทร์ นิชานสมบัติ (2521) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูประถมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าบทเพลงประกอบการสอนมีคุณค่าควรนำมาใช้ประกอบการสอนปัญหาและอุปสรรคในการใช้เพลงประกอบการสอนคือครูทราบเนื้อร้องแต่ไม่ทราบทำนองเพลง จากปัญหาดังกล่าว ประคอง สุทธสาร (2532) ได้เสนอแนะไว้ว่า การนำเพลงมาใช้ประกอบการสอนนั้น ครูอาจจะแต่งเนื้อร้องและทำนองขึ้นเอง เพื่อให้ตรงกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่จะสอนหรือนำเพลงที่มีผู้แต่งและร้องอย่างแพร่หลายมาใช้ก็ได้และอาจจะนำทำนองเพลงที่ง่าย ๆ ได้รับความนิยมแพร่หลายจนคุ้นหู มาใช้แต่งเพลงโดยสอดคล้องเนื้อหาที่ต้องการสอนเข้าไปในทำนองเพลงนั้นก็ได้ ในการใช้เพลงประกอบการสอนวิชาดนตรี ฌรุฑ์ สุทธจิตต์ (2534 ก) ได้กล่าวว่าไม่ว่าจะเป็นการสอนการร้องหรือการฟัง นักเรียนควรได้ร้องหรือฟังเพลงทุกประเภท ทั้งเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพื้นเมือง เพลงอมตะ และเพลงนานาชาติ เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจและชื่นชมในวัฒนธรรมดนตรีซึ่งเป็นเอกลักษณ์อันสำคัญอย่างหนึ่งของไทยและเข้าใจลักษณะของดนตรีกว้างไกลขึ้น ซึ่งบทเพลงที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรี จัดว่าเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด ที่จะช่วยให้นักเรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาเกิดความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อดนตรีด้วย (ฌรุฑ์ สุทธจิตต์, 2531 ข) การนำเพลงมาใช้ประกอบการสอนนั้น วัฒนา มัคคสมัน (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่องการทดลองสอนโน้ตสากลเบื้องต้นโดยใช้ เพลงพื้นบ้านอีสานแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า นักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนโดยใช้เพลงพื้นบ้านอีสานสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านผลสัมฤทธิ์ได้ดีกว่านักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนปกติของกระทรวงศึกษาธิการ

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการตรวจสอบระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนอันเป็นผลมาจากการสอน ฝึกฝนของผู้สอน จึงเป็นการวัดผลทางการเรียนที่จะตอบคำถามให้ได้ว่านักเรียนเรียนมาแล้วรู้เท่าไร ซึ่งเป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ และข้อสอบผลสัมฤทธิ์ (ไพศาล หวังพานิช, 2526) ล้วนสายยศ และอังคณา สายยศ (2528) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ว่าเป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอกับการปฏิบัติจริง ฌรุฑ์ สุทธจิตต์ (2531 ก) ได้กล่าวถึงการวัดผลทางดนตรีว่า ควรประเมินทั้งในด้านทัศนคติ ปฏิบัติ และทฤษฎี โดยมีการประเมินในระหว่างกิจกรรม ซึ่งมักจะเป็นการสังเกต และเมื่อการเรียนสิ้นสุดลงโดยการทดสอบ ซึ่งการวัดผลนั้นต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและกิจกรรมนั้นด้วย อรวรรณ บรรจงศิลป์ (2521) กล่าวว่า ครูควรมีการประเมินการสอนของตนเองด้วยว่ามีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมเพียงใด กิจกรรมที่ใช้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนหรือไม่ ในการสอนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม และช่วยให้นักเรียนเข้าใจในดนตรีมากขึ้นเพียงใด ส่วนการประเมินความก้าวหน้าทางดนตรีของนักเรียนควรมีการประเมินทั้งทางด้านทักษะโน้ตศน์อย่างต่อเนื่องด้วย การประเมินผลเนื้อหาดนตรี ได้แก่ องค์ประกอบดนตรีและวรรณคดีดนตรี ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรี สามารถประเมินผลโดยใช้การทดสอบในรูปแบบของข้อสอบลักษณะต่าง ๆ ได้ ซึ่งควรประเมินทั้งทางด้านความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ และความเข้าใจ การนำไปใช้และการคิดวิเคราะห์ด้วย ในด้านทักษะปฏิบัติที่สามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบ คือทักษะการฟัง (ฌรุฑ์ สุทธจิตต์, 2531 ก)

จากคำกล่าวเบื้องต้นสรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือการตรวจสอบความสามารถของนักเรียนทางด้านเนื้อหาและทางด้านปฏิบัติ ซึ่งต้องใช้แบบทดสอบ โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย เนื้อหาและกิจกรรม

การสร้างแบบทดสอบคู่ขนาน (Parallel Test) สมบุญ ภู่นวล (2525) ได้กล่าวว่า ถ้ามีข้อสอบดี ๆ ประมาณ 150-200 ข้อ เราสามารถแยกข้อสอบเป็น 3-4 ชุด ๆ ละ 50 ข้อ หลักการแยกข้อทดสอบเป็นชุด ๆ เพื่อที่จะใช้ชุดใดสอบแทนกันก็ได้ให้พิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อหาของคำถามใกล้เคียงกัน
2. จุดประสงค์ที่จะวัดอย่างเดียวกัน
3. ความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกเท่า ๆ กัน

ถ้ามีแบบทดสอบหลาย ๆ ชุดที่มีลักษณะเช่นนี้ เรียกว่าแบบทดสอบคู่ขนาน ซึ่งต้องมีอย่างน้อย 2 ชุด ในการสอบเราจะใช้ชุดใดสอบนักเรียนกลุ่มเดียวหรือต่างกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้ถือว่าแบบทดสอบคู่ขนาน เปรียบเหมือนแบบทดสอบฉบับเดียวกัน

ความคงอยู่ของการเรียนรู้

การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร การจำหมายถึงความสามารถสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม แล้วสามารถถ่ายทอดออกมาในรูปของการระลึกได้ (Recall) หรือจำได้ (Recognition) (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2528) การเรียนรู้และการจำมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะการเรียนรู้ส่งผลต่อการจำ กล่าวคือในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา ถ้าสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แล้วประเมินผลทันทีผลที่ได้จะเป็นผลของการเรียนรู้ แต่ถ้าทิ้งระยะเวลาให้ล่วงไประยะหนึ่งแล้วจึงประเมินผลการเรียนรู้ ผลที่ได้จะเป็นผลของการเรียนรู้และการจำ หรือความคงอยู่ของการเรียนรู้ (Retention) นั้นเอง

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Cater V. Good, 1959) ได้กล่าวถึงความคงอยู่ของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นผลจากที่ร่างกายได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ (Excitation) หรือได้รับประสบการณ์หรือได้ตอบสนอง (Response) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นผลทำให้เกิดความคงอยู่ (Persisting) ของความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ซึ่งอาจเป็นพื้นฐานสำหรับการตอบสนองหรือ

ประสบการณ์ในอนาคตและเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการกำหนดอุปนิสัย (Determination) และความจำ (Memory) ความจำมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิต เป็นพฤติกรรมภายในซึ่งไม่อาจสังเกตได้โดยตรง ความจำแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ความจำระยะสั้นและความจำระยะยาว ความจำระยะยาวเป็นความจำที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นความหมายหรือความเข้าใจในสิ่งที่ตนรู้สึก เป็นการตีความซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม ความสนใจและความเชื่อของแต่ละคน ชัยพร วิชาวุธ (2520) กล่าวว่า การศึกษา ทบทวนสิ่งที่จำไว้คืออยู่แล้วซ้ำอีกจะช่วยให้ความจำถาวรยิ่งขึ้น ช่วงระยะเวลาที่ความจำระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาวหรือความคงอยู่ของการเรียนรู้ ใช้เวลาประมาณ 14 วัน หลังจากได้เรียนรู้ผ่านไปแล้ว ระดับความคงอยู่ของการเรียนรู้จะลดลงไปเรื่อย ๆ ตามเวลาถ้ามิได้มีการปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว (ราวทรี, 1981 อ้างถึงใน เตือนใจ ทองสำริด, 2531) ในกระบวนการเรียนรู้ ถ้าขั้นทำความเข้าใจและการเรียนรู้ไม่ตี การจำก็จะลดลงหรือจำไม่ได้เลย ผู้สอนจึงควรหาวิธีการที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้อย่างแม่นยำ ตัวแปรที่ช่วยให้จำได้มากขึ้น เร็วขึ้น และคงทนอยู่ในระบบความจำระยะยาว มีดังนี้คือ ความมีความหมายของสิ่งที่ต้องการจำ ซึ่งเกิดจากความคุ้นเคย ท่วงทำนองและการสอนการจัดกลุ่ม การให้รหัส ความตั้งใจ จำนวนรอบการเรียนรู้ การเรียนรู้ซ้ำและกลวิธีจำ (ไสว เลื่อมแก้ว, 2528)

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ทัศนีย์ สุวรรณพงษ์ (2527) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนของการเรียนรู้ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยเกมจำลองสถานการณ์กับที่เรียนตามแผนการสอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันและนักเรียนที่เรียนด้วยเกมจำลองสถานการณ์มีความคงทนของการเรียนรู้ดีกว่าที่เรียนตามแผนการสอนปกติ

วิเชียร วรินทร์เวช (2527) ได้ศึกษาผลการเรียนความคงทนในการจำและทัศนคติที่มีต่อการเรียนในวิชาดนตรี จากการเรียนโดยใช้เทปสอน พบว่า ผลการเรียน และความคงทนในการจำด้านการจำเสียงแบบ เสกและเสียงมาตรฐานจากการสอนโดยฟังจาก เทปที่อัดมาจาก เครื่องดนตรี กับการสอนโดยฟังจาก เครื่องดนตรีโดยตรงแตกต่างกัน

บุญแทน แจ่มศรี (2530) ทำการวิจัยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องตัวประกอบของจำนวน ท.ร.ม และ ค.ร.น. ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนของวรวรรณิกับ วิธีสอนของสสวท. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ แตกต่างกัน

ปัทมา ทองรุ่ง (2530) ได้ทำการวิจัยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่องบทประยุกต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีสอนของวรวรรณิ กับวิธีสอนของสสวท. พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ เรียนด้วยวิธีสอนของวรวรรณิ กับวิธีสอนของสสวท. แตกต่างกัน แต่ความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนของวรวรรณิ กับวิธีสอนของสสวท. ไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาข้างต้น จะเห็นว่า การเรียนการสอนนั้นจะประสบผลสำเร็จมาก น้อยเพียงใดนอกจากจะดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้ว ผู้สอนควรจะมีการวัดความคงอยู่ ของการเรียนรู้เพื่อที่จะทราบว่าหลังจากเรียนไปแล้ว เมื่อทิ้งระยะไว้ช่วงหนึ่งผู้เรียนจะ สามารถคงสภาพการเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด เพราะความคงอยู่ของการเรียนรู้จะบอกให้ ทราบว่านักเรียนได้จดจำเนื้อหาที่เรียนได้ดีและนาน

จากการศึกษาดังกล่าว จะเห็นว่า คนตรีเป็นภาษาอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้สัญลักษณ์ ที่ใช้แทนเสียงดนตรี คือ โน้ตสากล การอ่านโน้ตสากลจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วย ให้ นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาดนตรี สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนดนตรีก็คือ เพลง ซึ่งในการเรียนการสอนดนตรี ถือว่าเพลงเป็นสื่อที่สำคัญในการ เรียนโน้ตสากลเบื้องต้น ครูสามารถนำเพลงพื้นบ้านอีสานใต้หรือเพลงไทยสมัยนิยมมาใช้เพื่อ พัฒนาให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้ ซึ่งจะทราบได้จากการทดสอบ วัดผล สัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อความแน่ใจว่านักเรียนมีความสามารถจดจำสิ่งที่เรียนไปแล้ว เพียงใด ด้วยการทดสอบวัดความคงอยู่ของการเรียนรู้ หลังจากเรียนเสร็จสิ้นไปแล้ว 2 สัปดาห์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิเชียร วรินทร์ เวช (2527) ได้ศึกษาผลการเรียน ความคงทนในการจำและทัศนคติที่มีต่อการเรียนในวิชาดนตรี จากการเรียนโดยใช้เทปสอน พบว่า ผลการเรียนและความคงทนในการจำด้านการจำเสียงแบบสเกลและเสียงมาตรฐานจากการสอนโดยฟังจากเทปที่อัดมาจากเครื่องดนตรีกับการสอนโดยฟังจากเครื่องดนตรีโดยตรงแตกต่างกัน

สุนันท์ สุขเจริญ (2529) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนโน้ตสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการสอนที่ใช้เปียโนกับการสอนที่ใช้บัตรคีย์บอร์ด ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนโน้ตสากลของนักเรียนที่เรียนจากการสอนที่ใช้เปียโนกับนักเรียนที่ใช้บัตรคีย์บอร์ดไม่แตกต่างกัน

สุมาลี ขจรดำรงกิจ (2526) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดนตรีสากลขั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ขลุ่ยรีคอร์เดอร์และใช้การขับร้อง พบว่าทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

วัฒนา มัคคสมัน (2528) ได้ทำการทดลองสอนโน้ตสากลเบื้องต้นโดยใช้เพลงพื้นบ้านอีสานแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้เพลงพื้นบ้านอีสานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ

ฉวีวรรณ โพธิ์ตา (2530) ได้ทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เพลงทำนอง เพลงพื้นบ้านกับ เพลงทำนอง เพลงไทยสากลประกอบการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

ดนตรีเป็นวิชาที่สำคัญที่ผู้สอนไม่ควรมองข้ามไป โดยเฉพาะการอ่านโน้ตสากล เพราะเป็นท่วงหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจในดนตรี มีความซาบซึ้งในสุนทรียรสของเสียงเพลงได้ดียิ่งขึ้น การสอนโน้ตสากลนั้นมีเทคนิควิธีสอนหลายวิธีที่ผู้สอนควรที่จะศึกษาเพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนตามต้องการได้ เพลงเป็นสื่อสำคัญอย่างหนึ่งในการสอนดนตรีซึ่งมีอยู่หลายประเภทที่ครูสามารถคัดเลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น จากการศึกษาที่กล่าวมาแล้วพบว่า เพลงพื้นบ้านอีสานได้ประเภทเพลงเบ็ดเตล็ดกับเพลงไทยสมัยนิยม เป็นเพลงที่น่าสนใจมีความไพเราะ เรียบง่ายและเป็นที่ยอมรับของนักเรียนมาก ซึ่งยังไม่มีผู้ใดนำเพลงพื้นบ้านอีสานได้กับเพลงไทยสมัยนิยมมาใช้ในการสอนโน้ตสากลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงอยู่ของการเรียนรู้โน้ตสากลเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยเพลงพื้นบ้านอีสานได้กับเพลงไทยสมัยนิยม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย